

”Ingen klagar på en för enkel text.”

Omkring 800 000 vuxna personer i Sverige har behov av lättläst text för att klara sig. Det motsvarar 13 procent av den svenska vuxna befolkningen. En enkel text underlättar även för många fler. 40 procent av landets vuxna befolkning når inte upp till nivån ”goda läsare”.

 Ylva Bjelle

Statsvetare, journalist
och certifierad
tillgänglighetskonsult

”Flera SFI-grupper har uppskattat materialet och tagit med skriften hem, för att fortsätta läsa hemma och arbeta med texterna. Vissa gäster och medarbetare har även önskat dem översatta till andra språk.”

Helena Åberg

Det visar den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) från 2013. Från början togs formatet lättläst svenska fram för att underlätta läsningen för personer med lindrig utvecklingsstörning genom bland annat FUB:s forskningsstiftelse ALA (Anpassning till Liv och Arbete) på 1980-talet.

—Med tiden har det visat sig att flera grupper i samhället uppskattar formatet, berättar Maria O'Donnell på Myndigheten för tillgängliga medier (MTM).

SIFFROR FRÅN SKOLVERKET visar att läsförståelsen är svag bland unga, främst bland pojkar, hela 12 procent går ut grundskolan utan att klara läsförståelsen. Bland pojkar med invandrarbakgrund är siffran 17 procent.

Hösten 2015 fick jag uppdraget att uppdatera och komplettera Moderna Museets lättlästa skrift **Kortfattat om Moderna Museet och några av våra konstverk**. I den presenteras museet och 34 konstverk,

en konstnär per sida. De korta texterna efterfrågas av många.

Helena Åberg, intendent på Moderna Museet, berättar att fler målgrupper än personer med utvecklingsstörning efterfrågar lättläst svenska.

Flera SFI-grupper har uppskattat materialet och tagit med skriften hem, för att fortsätta läsa hemma och arbeta med texterna. Vissa gäster och medarbetare har även önskat dem översatta till andra språk.

Det lättlästa materialet finns att ladda ned från museets webbplats för att användas inför eller efter ett besök. Materialet finns också att låna i museets läsplatser och entrédisk.

Helena Åberg tycker att benämningen lättläst svenska är både bra och dålig.

—Kanske borde det kallas kortfattat istället, så man inte behöver känna sig utpekad för att man väljer texten som är stämplad som lättläst, funderar hon. När museet lanserade en lättläst folder för första gången, vid Olle Baertling-utställningen 2007, gjordes en extern och en intern utvärdering av materialet. Båda gav positiv

Artikel 30 Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra delta i kulturlivet och ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning
 - a. bereds tillgång till kulturella produkter i tillgänglig form,
 - b. bereds tillgång till tv-program, film, teater, och annan kulturell verksamhet i tillgänglig form, samt
 - c. bereds tillträde till platser för kulturella föreställningar eller tjänster, såsom teatrar, museer, biografier, bibliotek och turistservice och så långt det är möjligt till minnesmärken och platser av nationell kulturell betydelse.
2. Konventionsstaterna ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet att utveckla och använda sin kreativa, artistiska och intellektuella förmåga, inte endast i eget intresse utan även för samhällets berikande.
3. Konventionsstaterna ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder i enlighet med internationell rätt för att säkerställa att lagar till skydd för immateriella rättigheter inte utgör ett oskäligt eller diskriminerande hinder för tillgång till kulturella produkter för personer med funktionsnedsättning.
4. Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt på lika villkor som andra till erkännande av stöd för sin kulturella och språkliga identitet, däribland teckenspråk och dövas kultur.
5. För att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra delta i rekreations- och fritidsverksamhet och idrott, ska konventionsstaterna vidta ändamålsenliga åtgärder för att
 - a. Uppmuntra och främja deltagande i största möjliga utsträckning av personer med funktionsnedsättning i allmänt tillgänglig idrottslig verksamhet på alla nivåer,

Artikel 30

Att vara med på kultur, fritid, och idrott

Staterna säger ja till att personer med funktionsnedsättning har samma rätt som andra att vara med på kultur. Kultur, fritid och idrott ska vara tillgängliga.

Staterna ska göra detta:

- Film, teater, tv-program och annan kultur ska vara tillgängliga.
- Platser där kultur finns, till exempel teatrar, museer, biografier, bibliotek och turistbyråer ska vara tillgängliga. Det gäller också viktiga platser i landet.
- Personer med funktionsnedsättning ska själva kunna vara med i kultur, till exempel spela teater eller arbeta med konst.
- Staterna ska se till att det inte finns lagar som gör att personer med funktionsnedsättning inte kan vara med på kultur av olika slag.
- Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt till stöd om de talar något särskilt språk, till exempel teckenspråk.
- Personer med funktionsnedsättning ska kunna vara med på fritidsverksamhet och idrott av olika slag.

VILKEN VERSION VÄLTER DU?

feedback. Vi har fått brev från besökare som uttryckt sin glädje över materialet, då de inte är insatta i konst, men som i ett fall är professor i matematik, säger Helena Åberg

SJÄLV KAN JAG INTYGA att lättläst material är behändigt, även för den som inte absolut behöver det, en stressad journalist på en presskonferens till exempel. Tänk dig att du om några timmar ska presentera en nyhet om FN:s konvention om rättigheter för personer med

funktionsnedsättning. På presskonferensen finns både en lättläst version av FN-konventionen och den vanliga. Titta på bilden ovanför och se vilken version du skulle välja.

Genom att välja den lättlästa versionen får du snabbt en överblick. "Aha, konventionen är uppbyggd av 50 artiklar. Aha, artikel 30 handlar om rättigheter till kultur". Då kan du sedan slå upp artikel 30 i originaldokumentet och fördjupa dig där. ■

**På nästa sida
hittar du Ylvas
bästa tips →**

Så skriver du texter som alla kan läsa

En text på lättläst svenska kännetecknas av ett enkelt språk, korta meningar och korta rader. Det brutna radavståndet underlättar läsningen, för den som vill ta in lite information i taget. Här får du den certifierade tillgänglighetskonsulten Ylva Bjelles allra bästa tips:

 YLVA BJELLE

1 Sätt upp ett fotografi framför datorn på den du ska skriva för, då blir det lättare att anpassa språket till rätt målgrupp. Fundera på vilka förkunskaper som finns och vilken mängd text mottagaren har lust att läsa.

2 Tänk Lucia-vers. Hur många ord är det naturligt att säga i en tanke, i ett andetag?

EXEMPEL PÅ LUCIA-VERS:

Det första ljuset nu vi tänt.
Det är advent.
Det är advent.

3 Dela upp långa krångliga ord i flera mindre. Lite som förklaringar i korsord.

EXEMPEL PÅ UPPDELADE ORD:

salladsskål = skål för sallad
Lättläst samhällsinformation =
Information om samhället på lättläst svenska

4 Förenkla, utan att ta bort sammanhanget.

EXEMPEL PÅ EN FÖRENKLING:

Svamparna innehåller hallucinogener som påverkar det mänskliga psyket.
Svamparna innehåller gift, som påverkar hjärnan.

5 En krånglig mening kan behöva förklaras i ett helt nytt stycke.

EXEMPEL FRÅN DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN:

Tillfälliga begränsningar av en persons funktionsförmåga är inte en funktionsnedsättning i diskrimineringslagens mening.

Om du bryter benet och därför åker rullstol en månad räknas inte det som funktionsnedsättning enligt diskrimineringslagen. Lagen kräver längre tid för funktionsnedsättningen.

6 Text och bild behöver samspela. En text om bostadsbrist illustreras med fördel med ett fotografi på en trångbodd familj, snarare än en bofink som just lämnar sin fågelholk. Det vill säga en rak koppling mellan text och bild, som inte kräver associationsförmåga.

7 Läs högt. Läs din färdiga lättlästa text högt och titta på fotografiet av mottagaren till texten, som du började med att ställa framför datorn.

VADÄ TRÅNGBODD?

